

Jestem odbłaskiem lampy na szkle tej butelki

(W. Pielewin, *Mały palec Buddy*)

Wiktor Olegowicz Pielewin (ur. 1962) należy niewątpliwie do grona najpoczytniejszych, najbardziej tajemniczych i najbardziej kontrowersyjnych współczesnych pisarzy rosyjskich. „Człowiek-zagadka”, Mr „X” rosyjskiej literatury, wokół

którego krążą wiele legend i plotek, „pisarz-guru” i filozof, genialny kronikarz czasów współczesnych, wnikliwy obserwator i złośliwy komentator rzeczywistości sowieckiej i postsowieckiej, który kpi ze wszystkich i ze wszystkiego, a nawet prorok – to tylko niektóre z określeń padających pod adresem tego prozaika, uznawanego za czołowego przedstawiciela postmodernizmu. Pielewin, nazywany „autentyczną literacką bestią w najlepszym wcieleniu”, obdarzony jest niezwykłą wyobraźnią twórczą, nieprzeciętnym poczuciem humoru, a także umiejętnością łączenia w całość wartości wzajemnie się wykluczających – zespała on, na przykład, jawę ze snem, fantastykę z realizmem, zacierając granicę między tym co prawdopodobne a irracjonalne i niewiarygodne. Można zaryzykować stwierdzenie, iż Pielewin jest „mistrzem” w lamaniu wszelkich podziałów, zwłaszcza tego na sztukę elitarną i popularną. Pisarz zręcznie łączy bowiem tematy z kręgu kultury masowej, potoczne skojarzenia i symbole z głębokimi (lub też sprawiającymi takie wrażenie) rozważaniami natury filozoficznej lub paranaukowej. Prozaik konstruuje „teksty-szyfry”, pełne aluzji, odniesień, niejednoznaczności, niedopowiedzeń, celowo sięga też po utrwalone w literaturze i filmie motywy popkulturowe, bawi się i gra nimi, oferując własne rozwiązania i interpretacje. Jego utwory stanowią zatem przykład sztuki podwójnego kodowania, przeznaczonej dla osób o wysublimowanych gustach, ale jednocześnie i dla „przeciętnego” odbiorcy. Autor „kultowych” już powieści *Życie owadów* (1993), *Mały palec Buddy* (1996), *Generation 'P'* (1999), *Helm grozy* (2005), zbiorów opowiadań i esejów; laureat wielu nagród.

Niniejsza monografia stanowi próbę systematyzacji wiedzy na temat bardzo ważnej części literackiego dorobku Wiktora Pielewina, na którą składają się cztery powieści: *Mały palec Buddy*, *Generation 'P'*, *Liczby* i *Święta księga wilkołaka*. Utwory te zgodnie z koncepcją Dmitrija Poliszczuka tworzą chronologiczną całość – tetralogię, tzw. „kwartet moskiewski” – cykl połączony wspólnymi motywami, a także obecnością tych samych bohaterów, przedstawionych w różnych okresach ich życia. „Kwartet moskiewski” poświęcony jest pokoleniu 'P'. Przedstawiciele tej generacji to ludzie dorastający w epoce sowieckiej, którzy po rozpadzie Związku Radzieckiego poszukują dla siebie miejsca w nowych warunkach ekonomiczno-politycznych, nieufni wobec nowych ideologii, wychowani w atmosferze ateizmu, teraz próbują dokonać wyboru systemu wartości. Stopniowo poszerza się krąg bohaterów tetralogii, społecznych i psychologicznych typów poszukiwaczy prawdy i wolności. Reprezentantami tej grupy stają się rosyjscy intelektualiści, pracownicy przemysłu reklamowego, biznesmeni, bankierzy, oficerowie służb specjalnych. Każda z wymienionych powieści odzwierciedla jak gdyby kolejny etap zmian dokonujących się w Rosji postsowieckiej. Pisarz odwołuje się do autentycznych wydarzeń historycznych, ujawnia różne nieprawidłowości, anomalie i paradoksy, negatywne zjawiska poddaje zabiegom ufantastycznianiu, hiperbolizacji i absurdu, kreując ostatecznie satyryczno-groteskowy obraz Rosji przełomu XX i XXI wieku.

W twórczości Pielewina zauważalny jest wyraźny dialog z „klasyką” rosyjskiej literatury, widoczna jest zależność od uwarunkowań kulturowych uznawanych za typowo rosyjskie. Odnajdziemy więc w analizowanym „kwartecie moskiewskim” „klasyczny” element moralizatorsko-dydaktyczny, postmodernistyczne ujęcie „typowo rosyjskich zagadnień i problemów”, a należą do nich na przykład: potrzeba samookreślenia zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i ogólnonarodowym, kwestie związane z relacjami Wschód-Rosja-Zachód.

Utwory Pielewina zdradzają inklinacje w kierunku buddyźmu i to właśnie buddyzm jako nauka o potrzebie ciągłego samodoskonalenia stanowi dla pisarza źródło inspiracji i pozytywnych wartości, które stara się on przekazać czytelnikowi, nawet jeśli czyni to pod postacią kpiny. Odbiorca bowiem sam musi ocenić ważność owego przesłania, w czym niewątpliwie nie pomagają mu wprowadzane przez prozaika gwałtowne i dezorientujące zmiany nastroju: od atmosfery śmiertelnej powagi do wywołującej śmiech gry słownej.

*

Monografia dr Ewy Pańkowskiej *Powieści Wiktora Pielewina. Kontekst postmodernistyczny. Interpretacje* jest jedną z najciekawszych polskich rozpraw naukowych, które ukazały się w ostatnich latach o twórczości niezwykle złożonego i kontrowersyjnego współczesnego rosyjskiego postmodernistycznego prozaika Wiktora Pielewina.

Autorka demonstruje czytelnikowi nie tylko swoją niezwykłą erudycję, umiejętnie rozszyfrując liczne podteksty zawarte w powieściach Pielewina, właściwie odczytując zawarte w nich elementy satyryczne oraz sens fantastyki pisarza, ale i przedstawia własne ciekawe rozważania o pisarzu w planie porównawczym z literaturą światową, wnikliwie śledząc interdyscyplinarne konteksty jego utworów. Dr Pańkowska szczególnie podkreśla niezwykłą brutalizację życia w postkomunistycznej Rosji, nasilenie się nacechowanych nacjonalizmem postaw społecznych, antyhumanitarny, nieludzki wymiar nowej rosyjskiej rzeczywistości, które ujawnił w swoich powieściach Pielewin.

Z recenzji wydawniczej dr hab. Tatiany Stepanowskiej, prof. nadzw. UL Zakład Literatury i Kultury Rosyjskiej, Instytut Rusycystyki Wydział Filologiczny, Uniwersytet Łódzki

colloquia orientalia bialostocensia LITERATURA/HISTORIA

Ewa Pańkowska

Powieści Wiktora Pielewina

XIX

Ewa Pańkowska

Powieści Wiktora Pielewina Kontekst postmodernistyczny.

Interpretacje

colloquia orientalia bialostocensia LITERATURA/HISTORIA

Ewa Pańkowska,

doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, od 2001 roku pracownik Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu w Białymstoku, początkowo jako lektor, obecnie jako asystent w Katedrze Rosyjskiej Literatury Współczesnej. Absolwentka stacjonarnych studiów magisterskich na kierunku filologia rosyjska z rozszerzonym programem nauczania języka angielskiego na UwB. Pracę magisterską nt. „Funkcja stylistyczna frazeologizmów” napisaną pod kierunkiem dr hab. Romana Hajczuka, prof. UwB obroniła w 2001 roku. W 2013 roku obroniła przygotowywaną pod kierunkiem prof. dr hab. Wandy Supy rozprawę doktorską „Powieści Wiktora Pielewina końca XX i początku XXI wieku w kontekście światowego postmodernizmu”. Zainteresowania badawcze: współczesna literatura rosyjska (postmodernizm, „nowy realizm”, realizm groteskowy) w kontekście literatury światowej. Autorka artykułów poświęconych twórczości Wiktora Pielewina, Romana Sienczina, Zachara Prilepina. Współorganizator, sekretarz konferencji naukowych („Estetyczne modele literatury rosyjskiej”, Białystok 2015; „Antropologia przyszłości. Literackie obrazy futurologiczne na przestrzeni dziejów”, Białystok 2016) i imprez kulturalnych (II Regionalny Konkurs Piosenki Rosyjskiej, Białystok 2014); członek Polskiego Towarzystwa Rusycystycznego.

colloquia orientalia bialostocensia

LITERATURA/HISTORIA